

SERBAREA SEMINARULUI DIN BUCURESCI IN DIUA DE 30 IANUARIE 1888

59592

DISERTAȚIUNEA

DOMNULUI PROFESOR

CONSTANTIN ERBICEANU

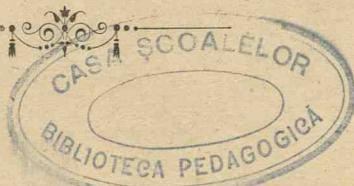
— XXX —

DESPRE VIAȚA ȘI ACTIVITATEA

MITROPOLITULUI VENIAMIN COSTACHE

CA

MITROPOLIT AL MOLDOVEI

BUCURESCI

IMPRIMERIA STATULUI, BULEVARDUL INDEPENDENȚEI

1888

SERBAREA SEMINARULUI DIN BUCURESCI IN DIUA DE 30 IANUARIE 1888

DOMNULUI PROFESOR

CONSTANTIN ERBICEANU

— — — — —

DESPRE VIAȚA ȘI ACTIVITATEA

MITROPOLITULUI VENIAMIN COSTACHE

CA

MITROPOLIT AL MOLDOVEI

133845

BUCURESCI

IMPRIMERIA STATULUI, BULEVARDUL INDEPENDENȚEI

1888

SERBAREA

SEMINARULUI DIN BUCURESCI

IN DIUA DE 30 IANUARIE 1888

Seminariul central din Bucurescī, a serbat în anul acesta 1888 ca în toți anii, în diua de 30 Ianuarie, pe patronii ei, pe cei Trei-Ierarhi ai lumei creștine, mari doctori și dascăli ai bisericei, pe Sfinții Vasile-cel-Mare, Grigorie Teologul și Ioan Gură-de-Aur.

Serviciul divin a fost oficiat de rectorele Seminarului, P. S. S. Arhieoreul Dionisie Craioveanu, în biserică S-tei Ecaterina, cu tótă pompa cerută de ritul nostru. Aű asistat la sfânta leturgie D. Ministrul de culte și instrucțiune publică, Dim. A. Sturdza, P. S. S. Inocențiu Ploescceanu, vicarul S-tei Mitropoliei, reprezentând pe I. P. S. S. Mitropolitul Primat al României, P. S. S. Arhieoreul Timuș Pitesceanu, decanul facultăței de teologie, D. profesor Crătunescu, membru în consiliul superior de instrucție, D-nii profesori ai Facultăței de teologie, D. Vilner, deputat, D. doctor Alexandru Vitzu, inspectorul general al scólelor, directorul liceului S-tu Sava, D. Herescu, corpul profesoral al Seminarului și alte persone.

I. P. S. S. Mitropolitul Primat fiind bolnav nu a putut asista la această serbare.

Dupe serviciul divin, s'a deschis solemnitatea în sala Seminarului prin următorul discurs al P. S. S. directorului :

*Domnule ministru,
Prea sfînti,
Onor. adunare,*

Mare, solemn și sfânt este scopul, pentru care ne-am adunat astăzi în sala acestui institut. Diuia de astăzi ne dă amintire de patronii acestui Seminar, marii archierei și Sfinți ai bisericei: *Vasile-cel-Mare, Grigorie cuvîntatorul de Dumnezeu și Ioan Gură-de-Aur*, cari cu invîțăturile, abnegațiunea și devotamentul lor pentru biserică și păstorită, nu putem să-i numim de cât focarele bisericei ortodoxe, adevărății dascăli ai bisericei; el au dat invîțături creștinești, corespunzătoare, atât cu trecutul, cât și cu viitorul; astfel cu invîțăturile lor sunt adevărul spirit evangelic al Mântuitorului Domnul nostru Isus Christos; putem să dice, isvorul nesecate pentru biserică creștină. Acești mari archierei ai bisericei au apărat creștinismul contra fortunelor și a góneilor, ce veneau asupra păstoritilor lor și a bisericăi creștine, din partea rău-voitorilor. Aceștia, pentru amintirea jertfirei ce a făcut Domnul nostru Isus Christos Mântuitorul lumei, au dat o direcțiune și o sistemă în biserică creștină pentru serviciul divin, prin care se reamintesc mórtea și inviețea Domnului nostru Isus Christos, și din care se sfîntesc toți credincioșii.

Nemerit a fost, și fórte nemerit, că acești sfînti și mari archierei s'a luat de patronii ai Seminariei, tocmai corespondențor cu destinațiunea lor, fiindcă Seminariele sunt menite de a da bisericei și terei române tineri formați pentru a fi adevărăți preoți de altar și cu sentimente naționale.

Nu numai de dorit, dar este absolut necesar, că acești tineri devenind preoți să nu fie de meserie, să nu considere preoția ca un mișloc de exploatare materială, ci să aibă mai întîi cunoștință de Sfânta Sfintelor, conducând pe păstorită lor pe calea evangelică și națională, dându-le pururea probe de moralitate și virtute creștină, și numai astfel urmând, vor fi demnă de cuvintele sfintei Evangelii, unde se dice: *Cântați mai întîi în părăția cerurilor, și apoi totă se vor adaoge vouă*, de unde rezultă

că nimeni din noi să nu ne induoim urmând astfel, „că vrednic este lucrătorul de plata sa“, și chiar Psalmistul mai asigură dicând: *că nu am văzut pe dreptul părăsit nici semența lui cerând paine.*

„Mi voi și permite să dic, că ușor dice un preot că este preot, ușor dice un arhiereu că este arhiereu; dar ore când expimăm aceste numiri, fiind cu mâna pe inimă și pe conștiință, reflectând cătușii de puțin la valoarea lor internă, nu ar trebui să ne surprindă un respect extraordinar, o tremurare! o jale! și chiar un plâns? amintindu-ne, că sângele și corpul Domnului nostru Isus Christos, Recumpărătorul lumei, este încredințat nouă, amintindu-ne că suntem executori ai învățăturilor acestor mari arhierei, patronii de aici ai Seminarului, amintindu-ne că suntem următori ai Apostolilor, care prin lipsă, abnegație și persecuție de la adversari, au lăsat cu mare succes preceptele Mântuitorului nostru, Domnul nostru Isus Christos.

Acesteia sunt temeliile ale religiunii creștine, și cine va putea pune altă temelie afară de cea pusă de Domnul nostru Isus Christos? precum însuși sfânta Evangelie de astăzi adeveresc aceasta dicând: *cerul și pământul vor trece, iar cuvintele mele nu vor trece.*

Dacă am să dic că pe Preoți și pe noi Arhierei, servitori ai altuarului, să ne surprindă un respect extraordinar, o tremurare, o jale și un plâns chiar, drept am să și așa este: căci menirea noastră este cu totul diferită de a mirenilor și a pastoriților noștri; căci de la noi se reclamă de Biserică și Națiune să fim model de abnegație, de virtuți creștinești, sentimente naționale și în plus marea conștiință de sfânta sfintelor. În fine de la noi se cere să fim un deposit de moralitate pentru a putea da cu prisos filor poporului român, spre a deveni bună creștină, bună patrioță și bună cetățeană, și arătându-le pururea că împărăția lui Dumnezeu este *dreptatea, pacea și bucuria în Duhul Sfânt*. Cred că dacă în totă viața noastră am invăța și urma pe calea evangelică, numai în câteva ne-am putea aprobia de idealul cel urmăresc Biserica și Națiunea, și ca doavă voi și cita purtarea unuia dintre marii dascăli ai Bisericei și patroni ai Seminarului, *Ioan Gurăde-Aur*, care intru atât respecta darul preoției și intru atât era convins de marea lui sfîntenie, astfel că la început a refuzat să

primăscă preoția. Față cu acesta, cred că nu cursul unui seminariu întreg, ci totă viața va trebui chemat la preoție să și-o sacrifice, pentru practicarea virtuților creștinești. Ca doavă voi căita bărbăți din legea veche, cari au îndeplinit cu sfîntenie prescripțiunile legei vechi și care nu era de cât o umbră, o închisuire a legei nouă, și anume: Noe, bărbat drept, 100 de ani a lucrat la facerea corăbiei, ca să pote scăpa cu toți ai săi.

Dar ore candidatul la preoție va putea intra în sfânta sfintelor fie cum va fi? Moise a făcut chivotul legei din lemn tare și sănătos și l-a îmbrăcat în aurul cel mai curat, pentru ca să pună în el tablele legei; apoi ore candidații la preoție vor putea să primească pe dătătorul legei și isvorul vieții, fie ori cum vor fi? Solomon, cel mai înțelept dintre bărbății lui Israel, 8 ani a zidit la pomposa Biserică, intru cinstea Domnului, și 8 dile întregi a serbat sfântirea.

Dar ore candidatului la preoție i se va putea încredința cu ușurință corpul și sângele Mântuitorului lumei? — Despre care avem să ne dăm în viață eternă semă, și tóte cele săvîrșite de preoție, în legea nouă, sunt o realitate, prin mórtea și invierea Domnului nostru *Isus Christos*.

Cu tóte acestea, să nu ne descuragiăm și să ne punem pe lucru cu devotament, și să ne sacrificăm chiar, cât se poate de mult ca omenire, ca să dăm bună preoții, bună cetățeni și bună români, și să ne mai aducem aminte și de dulcele, sântele și prietenosele cuvințe a Domnului nostru Isus Christos „*veniți toti cei însărcinați și osteneți și eu vă voi odihni pe voi.*“ — Să nu ne descuragiăm încă, ci să fim convinsă și veselă chiar, că ni se va putea realiza acăstă dorință și sănt scop, prin marele devotament și protecțione părintescă, ce și dă *I. P. S. S. Mitropolitul Primat Iosif Gheorghian*.

Prin mările devotamente, prin mările sentimente creștinesci, basate numai pe adevăr și dreptate, de care este inspirat D. *Dimitrie Sturdza*, Ministrul bisericei și al scării — doavă, că în inima și sufletul său lucrăză cuvențul lui Dumnezeu; căci de la venirea D-sale la acest minister, a fost și este neobosit pentru ridicarea Bisericei și a Scării. — Dar dacă am dice, că n'a făcut de cât aceea ce a trebuit să facă? Da. Așa este. — Dar puțini sunt, că fac acei ce trebuie să facă.

Venirea D-lui Sturdza la acest minister este neștersă din ini-mile celor de bine.

Ceea ce vă adresez, D-le ministru, adevărate și drepte sunt ; căci și *veselia adevărătei conștiinții*, precum dice învățătul apostolul Pavel : „că lauda omului bun este mărturia conștiinței și a faptelor sale.“ Și în alt loc dice : „ai și bună conștiință și vezi avea tot-dăuna veselia adevărătă.“ Buna conștiință suportă și învinge toate hulele provenite de la cei mici la suflet și în mijlocul acestora este plin de veselie.

Apoi, D-le ministru, tocmai acăstă eminentă calitate o aveți, sădătă în inima și sufletul D-vostre.

Singur esci, ceea ce esci, pentru Scăola și Biserică. — Nu esci mai vesel fiind lăudat, de către cei de bine, nici mai întristat, fiind hulit, de cei mici la suflet.

Iată un adevărat Ministru al Bisericei și al Scăolei.

Iată un luptător pentru duoă focare sacre (biserica și scăola), cari sunt germanile națiunii române.

Mergeți înainte, D-le Ministru, căci aveți un tesaur neprețuit, care nu'l strică, nici molia, nici rugina. — „*Veselia conștiinței*“. — Mergeți fără să țineți compt de aceia pe cari sfânta Evangelie îi aseamănă cu sămânța căduță în petriș, etc.

Noi n'avem de cât să mulțumim călduros evlaviosulu, scumpului, bravului și neprețuitului nostru Rege care este neadormit pentru prosperarea patriei Sale.

N'avem de cât să mulțumim guvernului Majestăței Sale și în special marelui bărbat de Stat, marelui patriot I. C. Brătianu, care iubindu' și tăra adevărat creștinesc și național, a încredințat Biserica și Scăola D-vostre.

Termin, anunțând cu placere și mulțumire sufletescă, că eu acăstă ocasiune solemnă, D. Costache Erbiceanu, profesorul de la acest seminar, prin o disertație, va arăta viața nemuritorului Mitropolit Veniamin.

Trăiască bravul nostru Rege Carol I !

Trăiască M. S. Regina !

Trăiască I. P. S. S. Mitropolitul Primat Iosif Gheorghian !

Trăiască guvernul Majestăței Sale !

Dupe acest discurs D. Ministrul a rostit următoarele cuvinte :

Prea sfinte părinte,

Este o adevărată bucurie sufletescă pentru orii care bun creștin de a asista la serbările religioase, căci ele ne înaltează de la cele pământene la cele ceresce, de la cele trecătoare și temporare la cele nestrămutate și vecinice.

Ați arătat cu drept cuvînt pe sfintii Trei-Ierarhi, Vasile cel Mare, Grigorie-Cuvîntătorul-de-Dumnezeu și Ioan-Gură-de-Aur, că trei mari invetători ai creștinătăței, ca trei mari păstorii ai bisericiei, și bine a'ți invocat ca ocrotitorii ai acestei scări a clerului pe acești sfinti băibași, cari prin viața și scrierile lor au încăldit și au luminat sufletele contemporanilor lor și a posterităței.

Așteptăm totuși cu evlavie să audim cuvîntarea D-lui profesor Erbiceanu despre un alt bărbat sfânt, cu deosebire scump inimelor noastre, fiind că e esit din viața poporului nostru,—așteptăm, dic, cu evlavie să audim cuvîntarea despre Mitropolitul Moldovei Veniamin Costache.

Nu putea 1). Erbiceanu să aléga pentru acăstă serbare un suiect mai nemerit ca imaginea aceluia bărbat, care este una din figurile cele mari ale bisericiei și ale națiunei noastre.

De ce însă amintirea Mitropolitului Veniamin e inconjurată de atâtă venerație? Răspunsul e fără scurt: pentru că el era un adevărat preot al altarului dumnezesec, un preot în totă puterea cuvîntului.

Preotul este conducătorul nostru sufletesc. Telul spre care el ne conduce este telul insușii a vieții noastre, — adică de a trăi astfel în viața cea trecătoare de pe acest pămînt, ca să ne facem vrednică de viața cea vecinice, promisă celor drepti.

Pentru a ne putea conduce spre acest tel, preotul insușii trebuie să strălucescă prin virtuțile evanghelice, cari, practicate cu credință și cu convinscție, ridică pe om, născut în păcate, spre perfecție cea cerescă.

Și la preot datoria merge înainte de tóte, ba datoria e chiar mai anteriu legată de misiunea lui de căt în orii-care altă treaptă socială.

Acăstă datorie a unui preot este curățenia vieței lui proprii.

Cine învață pe altul curațenia sufletescă, trebuie singur să fie curat și la trup și la suflet.

Din acestă curațenie a sufletului decurge o altă calitate, aceea a bunătăței și a blândeței, căci bunurile morale curg abundant și lesne din sorgintea lor cea limpede și puternică. Mare e calitatea de a fi bun și bland pentru un preot; căci cine e chemat a desleaga pe altul de păcate în numele și prin puterea Dumnezeului celuvi, acela trebuie să practice într-un mod larg porunca evangelică, de a erta de săpte-deci de ori câte săpte-deci, păcatele aprópelui său. Zavistia și ura, pasiunea și răsbunarea, mândria și rapacitatea trebuie să fie isgonite cu desăvârșire din inima unei preot, căci numai atunci el va avea acea putere, dinaintea căreia se va pleca inima cea mai impetritată.

Dacă pe lângă acestea preotul e un neobosit lucrător în via Domnului, pacinic și prevădător la muncă, atunci se află aședat cu teme șnicie fundamentul, pe care se ridică întréga viață și activitate a preotului, căci atunci întréga lui fință e dominată de frica lui Dumnezeu, care pentru ori-care om, dar mai ales pentru un creștin, este un isvor nesecat de bunătăță.

Acestei insă duc pe preot mai departe, la ultima lui perfecționare. Aceasta consistă în predicarea cu căldură a cuvintului și învățăturei Domnului, pentru a îmbărbăta și a întări pe creștini în fapte bune. Și fiind că faptele cele bune se adresază tot-dă-una către aprópele nostru, în cercurile mai restrânse ale familiei și în cercul mai larg al Statului, de aceea a preotului, pe lângă predicarea apostolicescă, trebuie să fie în familie un exemplu de iubire și de bună-voință, în Stat un exemplu de patriot luminat și devotat.

Nu poate deci fi preot adevărat — adică apostol al Domnului și Măntuitorului nostru Isus Christos — de căt acela, care duce o viață neprihănitoare, care iubesc pe aprópele său, căruia î este frica de Dumnezeu, care muncesce mult și bine în ogorul sufletelor omenesci, care predică cu căldură și cu diagoste cuvîntul Domnului, și care fapt trece fără abatere dupe dênsul în familie și în Stat.

De aceea venerăm noi și va venera posteritatea memoria Mitropolitului Veniamin, fiind că el posedă în fîrte mare grad toate aceste insușiri și virtuți ale unui adevărat preot. El va fi tot-

d'a-una invocat ca un exemplu demn de imitat pentru toți și töte
timpurile.

Fie ca tinerimea, care ese din Seminarii, să îmbrățișeze marea
luî figură cu căldură. Spre acéstă țintă trebuie să conducă Semi-
nariile pe scolarii, ce i se încredințează.

Să nu se uite mai ales un lucru de căpeterie, că Mitropolitul
Veniamin astfel strălucea în patria luî ca preot, în cât intréga
creștinătate ortodoxă l privea pe el, ca pe cel anteiu Episcop al
ei, prin darurile și faptele luî sufletesci și bisericesci, în cât
lumea ortodoxă venea din töte părțile ca să vadă cu ce credință,
cu ce evlavie, cu ce frumusețe el servea la altarul luî Dumnezeu,

Și astădă, dupe aprópe jumătate secol, trebuie să dorim ferbinte
și puternic, ca clerul nostru să se înalte la acea tréptă pe care
sta Mitropolitul Veniamin, pentru ca el, clerul, să fie lumina tă-
reă, lumina creștinătății ortodoxe, spre care inimile tutulora se
întorc cu drag și cu iubire, cu incredere și cu venerație.

Astădă lucrul e mai ușor de cât în acele timpuri grele în cari
a trăit și a lucrat Mitropolitul Veniamin. Astădă țera noastră este
o tără liberă, care nu cunoșce alte legi de cât ale ei proprii, care
nu cunoșce alt stăpân peste denisa de cât pe Dumnezeu cel A-Tot-
Puternic. Astădă poporul trăiesc și se desvoltă în pace sub domi-
nia unuî Rege pios și înțelept, a căruia gândire și cugetare este
continuă atintită spre mărirea Regatului și a Bisericii.

De aceea se și cuvine să aducem laudă luî Dumnezeu și să stri-
găm din töță inima:

Să trăiască M M. L L. Regele și Regina !

Dupe acestea, D. profesor Constantin Erbiceanu citi
urmatórea disertație :

VIAȚA ȘI ACTIVITATEA

MITROPOLITULUI VENIAMIN

CA MITROPOLIT AL MOLDOVEI

Onoratul consiliu scolar al acestui Seminariu mi-a făcut dis-
tinsa onore de a'l represinta în acéstă di, patronul Seminăriei --

Sfintii Trei Ierarhi—spre a ospăta onorata adunare cu o hrana suflatescă, în conformitate cu menirea acestei serbări. Subiectul ce mi-am ales, pe care l voi expune celor presinți la acest os-păt sărbătoresc, este *viețea și activitatea Mitropolitului Veniamin Costache, ca Mitropolit al Moldovei, de la 1803—1842*. În speranță că voi satisface așteptarea confratilor mei, rog atât pe onorata adunare cât și pe colegii mei a'mi erta lipsurile și insuficiența fără voia mea ar întâlni în expunerea acestui subiect de conținutul Bi ericesc și național, și care se legă de aproape în tōte faptele petrecute în acăstă jumătate de secol aprope.

Pentru a aminti în scurt cursul vieței Mitropolitului Veniamin înainte de a se sui pe tronul archipăstoresc al Mitropoliei Moldovei, voi citi o notiță scrisă de el însuși. Cu modul acesta onorata adunare va putea ținea firul vieței sale întreg în memorie. Ea glăsuesce astfel :

„Smeritul tălmăcitor cărței acesteia s'a născut în luna lui Decembrie a anului 1768, din născători bine-cinstitori de Dumnezeu : Grigorie Costachi, ce se poreclea Negel, și din Maria „Canta, trupesce, iar duhovnicesee din sântul Botez în zi anței „ Ianuarie a anului 1769 de Elena Costachi primit; iar la anul 1784 „a fost îmbrăcat în shima monahicescă în sănta episcopie a Hușulu și hirotonit diacon de prea sfîntul episcopul ei Iacov, iar „la 1788, după ce mai nainte a fost tras la sănta Mitropolie a Moldovei de prea sfîntul Mitropolit Leon, s'a hirotonisit ieronim „monah. Deci la 1789, Martie, s'a renuit egumen la monastirea „sântului Spiridon din Iași. Apoi la 1792, Iunie 27, s'a hirotonisit episcop Hușulu de starețul său, acelaș Iacov, proviv „sindu-se Prea-sântia sa la scaunul Mitropoliei. Iar la 1796, „Iunie 1, s'a provivasit la Episcopia Romanului de acelaș „Mitropolit, și la 1803, Martie 15, '1-a diadohisit, după trecerea „sa din viață acăsta, trecând la scaunul Mitropoliei Moldovei.”

Până la acăstă dată 1803, Martie 15, activitatea Mitropolitului Veniamin s'a desfășurat mai mult în fapte de misericordie și în lucrări de administrație canonica, de îmbunătățiri locale pe la locașurile sfinte, pentru că sfera sa era restrânsă prin demnitatea

sa de episcop eparhiot. (Consultă Cronica Hușulu și a Romanului de Prea Sfințitul Melhisedec, Episcop de Roman.)

Maă observăm că până la acăstă epocă n'avem nimic de înregistrat din viața sa literară, precum nică din vederile sale largi și naționale, religiose și politice.

Era de 35 de ani când s'a rădicat pe scaunul mitropoliei Moldovei, a avut predecesoră pe Varlaamă, Dositei, Iacobă; de și ténér, dar setos de a bine-face, râvnitor neobosit de a îndrepta lipsurile și nevoile bisericiei, bântuită pe de o parte de ingerință străine, lovită pe de alta prin împregiurările tragice ale anilor trecuți, mai ales de la 1770—1803, când pământul Românilor a fost teatrul atâtore resbele distrugătoare, ceea ce a făcut o stagnare în desvoltare, o destrâbălare în moravuri și o stare de jale la noi în Societate și Biserică. În aceste timpuri de grea cumpănă, unde aproape totul lipsea și totul era de făcut mai ca din noă, Mitropolitul Veniamin ia toiagul arhipăstoresc în mâni, tinde mânele sale cu umilință spie cer, și, tare în speranță că 'l va lumina și ajuta Dumnezeu la greutăți și primejdii, conduce cu cea mai mare înțelepciune, răbdare și blândețe, timp aproape de 40 de ani, turma sa spirituală către pășunii mânose și priințiose, sfătuind, indemnând; suferind toate neajunsurile personale ale confrăților săi. Primea apoi și asculta cu totă atenția sfaturile și propunerile tutelor în binele Patrie. Cu venirea sa la cărma navei lui Christos, ca un ghibaciu conducător, trece adesea barca Religiósă, și prin ea pe cea Națională, printre Sila și Caribda, prin furtuni însăși împărtătoare, printre stânci nevăduite și prin valuri nesfîrșite, și o mână, cu incredere în Dumnezeu, spre țărul dorit de sufletul său. Ca un brav soldat al lui Christos a persistat nestramat la postul său, opunându-se cu amórea evangelică amenințărilor străine și intrigelor politice. În mijlocul neliniștei vremilor el cugeta dina și noptea de a afla mișloce nimerite pentru a trezi neamul său din amortirea, provenită din obosela și sdruncinul atâtore decimii de ani. Lucra spre a 'l redeștepta și a 'l chema la viața națională prin Biserică spre a 'l vedea alături cu popoarele civilisate. Sufletul său nobil și creștin ardea vecinic de dorul de a vedea pe patrioti și Patria sa în fericire și înflorire. De aceea de la început, fără nică un preget, punea piept curagios oră-cu ar fi voit, străin sau pământean, de a opri mersul spre desvoltare

a iubitei sale Patrii. Când puterile sale nu î ajungeau de a se împotrivi răelu, plânsul său, sdrobirea inimii sale, induiosea chiar inimile cele mai impetrite, — însușii ale vrăjmașilor săi. În totă durata archipastoriei sale 'l găsim *Centrul* în giurul căruia se grupau toate elementele active ale timpului său, boerii terei, literații timpului, artiștii, profesorii și chiar poporul de jos, săracimea. El era sorele care încăldea, el arborele tufoas sub care se adăpostea, el fructul delicios din care toti gusta, el bucuria, el alinarea tutelor compatrioților. Avea farmecul de a atrage și a pleca spre iubirea către sine chiar și pe inamicii săi. Dupe cum magnetul atrage elementele simile la sine, aşa și el pe păstorii săi prin vocea sa blândă, prin înfățișarea sa plină de unilință creștină, prin simțul său integră, sincer și leal de care se atragea tot cel ce venea în contact cu el. *Era păstorul cel bun ce scia a' și pune sufletul său pentru oî și 'i cunoșcea glasul lui; nu era năimît a căruia voce să nu o cunoscă oile și să fugă!*

Maș mare și mai evangelic păstor n'a avut neamul românesc ; asemenea bun patriot și cu durere de neamul și vatra strămoșescă n'a avut mulți terei noștri ; mai zelos apărător al leiei ortodoxe și al tradiției bisericescă n'a avut de mult biserică întreagă a Răsăritului. Pentru el *Biserică și Patrie* compunea un singur cuvînt, când pronunța pe unul avea în minte și pe cel-alt.

Dar să venim la fapte. Ele ni 'l vor descrie cu o exactitate pozitivă și ne vor da puțință de a aprecia cantitatea și calitatea faptelor sale.

Cel ântîi fapt ce 'l săvîrșește dupe suirea sa pe tronul arhipastoral este înființarea de scoli românescă, ca contra pond scolelor curat grecescă și din cari nu profita atât de mult fiind Românilor în desvoltarea simțului originei neamului lor. Limba românescă se considera pe atunci ca ceva necivilisat, proprie numai pentru tereani ; iar în casele și saloanele boerilor nu se audea pe acele timpi de cât grecescă și franțuzescă. Mitropolitul Veniamin, îndemnă pe boerii din *Obicinuita Obșteasă Adunare*, de a cere de la Domnitor înființarea de mai multe scoli române, cari primind voiosi propunerea Mitropolitului, fac anafora către Vodă și o prezintă cu totii în corpore; iar Domnul terei, Constantin Moruzi, o confirmă și dă și un hrisov la 1803, Maiu în 24, în care se citesc dispozițiunile următoare, privitore la scoli :

1) Pentru administrarea averei și conducerea morală a scolelor se institue o *Eforie independentă*, compusă din Mitropolitul terei ca președinte și trei boeri mari ai terei.

2) Pe lângă școala de moldovenesc și elinesc din Iași, se mai înființează, de o cam dată, încă alte șese școle române prin județe, și anume: la Focșani, Galați, Bârlad, Chișinău, Roman și Huși.

3) Școalele sunt deschise de o potrivă și pământenilor și strănilor, și săracilor și bogăților. Pentru copii săraci se înființează 50 de burse.

4) Pe lângă veniturile, ce dupe obicei se strângă numai de la preoți și diaconi pentru școale, (câte 4 lei pe an), se mai prelevă din visteria terei o sumă însemnată, cu o anume destinație pentru școale.

A duoa faptă și mai mare încă este înființarea seminarului în monastirea Socola, și care pentru respectul ce îl dătorescă îi portă numele de *Seminariul Veniamin*, și îl va purta cât românișin pe pămînt va via! (1).

(1) Iată episodul înființării seminarului din monastirea Socola extras din jurnalul *Fără pentru minte, înimă și literatură* din 1848 (trăsuri din viața Mitropolitului Veniamin):

„Cățăva boeri se scandalizează fără pentru rădicarea în ranguri nobilitare a două filii de popi, cără eu propriele mișloace ale Mitropolitului Veniamin primesc o educație sistematică în Universitățile străine. La o audiență ore-care, negreșit până a nu se face seminarul, între Veniamin și unul din acei boeri avu loc următorul dialog:

— Nu cum-va Inalt Sfințite atât uitat că sunteți mlădița anticei familiei Boldur care a dat atâtia eroi Moldovei?.... dîseră boerii.

— Din contra, boerilor, răspunse Mitropolitul, în memoria mea stău întipărite numele tuturor eroilor, cără, cu arma în mâna, au apărat elironomia noastră, și de aceea am milă și respect către toți rădeșii și mazili, către toate treptele de jos, pentru că numai prin vinele lor curge sângele bravilor moldoveni, când, dupe cum seim, acei puțini din clasa noastră cără nu sunt cu total străin prin necurmate cuserii cu veneticii, totuși au pierdut originalitatea lor.

— Cu toate acestea, Inalt Prea Sfințite Părinte, aveți datoria să sprijiniți clasa noastră și să nu întindeți mâna de ajutor „ciocilor“ ca să se urce pe ruinele filor noștri; căci numai singură aristocrație a ținut și ține existența Moldovei, aristocrație al căruia cap și părinte sunteți însuși Prea Sfinția Voastră.

— Chemarea mea, fraților, este să fiu părinte tutorora, și mai cu seamă

Spre așăține cuvântul dat către boeră, de a înființa o scolă clericală, Mitropolitiul Veniamin, nu perde timp, se duce curând la Vodă Constantin Moruzi, și comunică planul său și cere prin anaforă să i se slobozi un hrisov prin care să se vestească în țără deschiderea cursurilor acestei antenii scolă românescă clericale, în monastirea Socola, ce până atunci era monastire de maici. Lucrul se și termină.

La 1804, în luna Octombrie, se dă hrisovul domnesc și cursurile se și deschid în aceeași toamnă. 2) Neuitatul Gh. Asachi, dice: „Drept aceea el a intemeiat, la 1804, cel antenii Seminar la Socola, în apropierea Iașului, în care se trada (preda) antenii dată gramatica română și alte cunoștințe ce se socoteau trebuitoare pentru epanghelma de parohi”. (Vedă Gh. Asachi chestia învechită publice, pag. 9).

Lasă veniturile monastirei pentru întreținerea scăolei, obligă

a vîduivelor, a săracilor și a orfanilor. Și în părerea mea este o nevoie să mai păstrăm fumuri aristocratice. E ridicol să se găsi, în o țară mică ca și noastră, pretenții mari ca ale D-vostre; și apoi, rămână vorba între noi, scim eu totuși până la ce grad aristocrația aceasta fantastică a sprijinăt sistema Patrie.... D-vostre însă boerilor, prin o purtare morală, de care aveți mare lipsă, sunteți în stare a vă sprijini filii ca să nu cađă din clasa lor; dar eu totuși opunerea nu veți isbuti nică odată a pune statul meritului ca să nu se urce în linia unde vă găsiți D-vosă. Și în sfârșit cari sunt ciocoili cărora diceți că le-am întins mână de ajutor?

— Cei doi fiți ai protopopesei, ...

— Pe deșisii boerilor și-a înaintat meritul lor, educația și învechitura lor.

— Însă P. S. Părinte, ați făcut chiar și o nedreptate celor-alti fi de popă, indemnând educația numai acestor doi tineri.

— Aceea aveți cuvânt, răspunse Mitropolitul, și ca să mă îndrept greșala făgăduiesc că în câteva dile voi și totuși o seminarie pentru educația tuturor fililor de popă din țară.

(2) Până la data acestui hrisov, monastirea Socola, înființată de frica Domnitorului Alexandru Lăpușneanu, Ruxandra, era monastire de maici, pe care Mitropolitul Veniamin o desființează, trămitând maicele la Agapia. Apoi și monastirea Agapia era de călugări, și tot Mitropolitul Veniamin o preface în monastire de maici. Averile, moșiele și alte venituri ale monastirei Socola le afierosesc Mitropolitul Veniamin, de la această dată, numai pentru scăola. (Vedă Revista teologică, anul II, pag. 247, idem Uricariul tom. III, pag. 40, idem Revista teologică, anul II, pag. 332, 333 și 334, idem pag. 342).

pe Episcopii eparchioți ca, împreună cu Mitropolia și monastirile mai renumite românescă, să contribue cu sume anuale pentru întreținerea scolei. Cursurile se predau numai în românescă; și numeroșii profesori, și fundăză o bibliotecă în care și depune multe din cărțile lui și un număr de manuscrise, traducerii de ale sale și ne imprimate, și cărți se cunoauă până adăugate în acea bibliotecă. Această școală era poate singura localitate de distracție, pe care fără adesea o visita, cunoaște copiii și și făcea o placere în aici întreba și aici privi și în clase și la jocurile lor! De multe ori da, ca un adevărat părinte și fundator, prezente copiilor studenți, fie în banii sau haine, ori cărți, mai ales celor ce se distingeau la invățătură și cântare. Numele său a rămas legendar până astăzi în acea școală și pot să spun că trăiesc încă sub protecția și umbra acestui mare bărbat patriot și neasemănător Păstor; de aceea era destul pentru un absolvent al acestor școli să dice: *sunt socolean*, acăsta era identic cu a spune: sunt procopisit la invățătură.

Dar pentru ca școalele românescă înființate și susținute de el să și ajungă scopul și să dea rezultate dorite — dezvoltarea graiului românesc și introducerea limbii naționale și în clasele mai înalte — și trebuie omenești capabili și educați, cără să scrie și să traducă din alte limbi cărți valoroase spre a excita gustul către literatură națională. Pentru aceea trămite cu propriile sale cheltuieli mai mulți tineri români pe la Universitățile europene, ca pe frații Asachi și Gh. Seulescu, Scriban etc., stipendiază elevi în Cernăuți și București, la Sf. Sava, numai pentru aici avea în urmă ca profesori și cultivațori ai științelor în românescă. (1) Cam pe la 1805, găsim între omenești literați ce lăudă încongiurău și pe Grigorie (renumitul Mitropolit al Valahiei) și Gherontie, lucrând în literatură bisericescă, compunând și mai ales traducând și imprimând diferite scrieri, atât în tipografia monastirei Neamțulu și cât și în Mitropolia de Iași. De la acest timp Mitropolitul Veniamin este vecinic încongiurat de omenești invățători bisericesci și civili, cu cără și petreceau timpul, în traduceri mai cu seamă și pe cără și protegeau și le imprimau lucrările. Era raza ce încalzdea în totă

(1) Pe frații Asachi în Italia, pe Seulescu în Hios, pe Scriban Vasile (archiereul Filaret, repausat) la Chiew și pe altii la Athena. Apoi a susținut ca stipendiști studenți la Sf. Sava, în București, și în Cernăuți. (Ved Istorul Mitropoliei Moldaviei, pag. 414 și 416.)

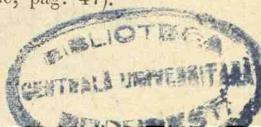
darul și emulațiunea spre românism și graiul strămoșesc. Cu drept cuvânt Gherontie și Gherontie își dău încă din acest timp Mitropolitului Veniamin titlul de *citor al limbii române*).

Pentru că slujbele Dumnezeiesci să se serbeze în sfintele locașuri în totă podoba, măreția și imponanța reclamată de simțul nostru religios și de sublimul Dumnezeirei, a lucrat din răsputeri de a da o dezvoltare cât mai mare scolelor de cântări bisericești, înființând atât în Mitropolie cât și în Seminarul său din Socola catedre, unde se învață regulat și sistematic psaltilia, după sistema nouă, numind și profesori capabili de a parădosii. Această îngrijire de predilecție a sa a făcut că în scurt timp serviciul bisericesc în Moldova să ia un avânt din cele mai bine-făcătoare pentru dezvoltarea imnologiei bisericești și a cânturilor populare naționale și rivalisa, ba chiar mai în urmă întrecea Români și prin pompa bisericescă, Constantinopolul. Tot bărbatul dotat cu voce era în giurul Mitropolitului Veniamin; archidiaconi, diaconi, preoți, psalți și ajutători de psalți, toti erau aleși, exercitați și își plăcea să-i audă—nu te putea deslipi de serviciul bisericei Mitropolitane. Când și restul tărei, prin fructele eșite din aceste scoli, a fost înavuțit cu preoți și dascali, cântă ești și priceputi în ale serviciului bisericesc. Ceea-ce se mai vede încă ca pompă religiosă, ca serviciu măreț, ca cântare atrăgătoare în biserică noastră română, mai cu seamă în parte de sus a tărei, chiar până astăzi, sunt încă reflectul razei timpului Mitropolitului Veniamin. Mult a contribuit la măreția și splendoarea cultului Dumnezeesc, și însuși persona sa plină de simț religios, impunătorie în rugale sale ce le adăesa Cateau-lui, umilită și demnă în același timp, simplă, neprihănitoare, blândă și răbdătoare 2). Cât a lucrat de cu energie la ridicarea Bisericii naționale, și prin acesta la dezvoltarea simțului patriotic, numai în acest restim de 5 ani, nu i-a ajuns conteleul meu a o descrie și vorba mea a o expune! Un singur față ar fi suficient de a immortaliza numele cui-va!

1) Ieromonachul Gherontie în prefată de la: „Descrierea Moldovei de Cantemir,” numesec pe Mitropolitul Veniamin, încocat învitor spre tot folosul de obicei, dar mai ales spre înmulțirea cărților atât bisericești cât și politicești. (Consultă A. Vizanti, opera Veniamin Costache, pag. 47).

2) (Consultă documentele Mitropoliei Moldovei.)

133845

Pe la 1806 se ridică nori groși de la Nord și amenință tulburări și preschimbări în văzduh. Rușii uneltesc prin unii din boerii țerei greci romanisați, de a pone gri meritele sfintului Prelat, ca și nu îi mai dău de acum nică stima, nică atenționea de mai înainte; ba cei mai mulți îl calomniau. Rusia și Turcia se înșfăca în resbel la 1808, de aceea, pentru siguranța Rușilor, trebuia a fi înlocuit Mitropolitul Veniamin, dar pentru că același manoperă să aibă aparență canonica, trebuia încă mai de timpuriu subminat Mitropolitul, numai pentru că era neauș român și verde patriot. Pe aceste timpuri Mitropolitul reprezenta țara împreună cu boerii, Domnul era spre mazilie; el era dar șeful conducător al românilor, dar sub formă religioasă. În jalba ce prepară cățăva dintre boerii de sânge străin, îl acusa cam în felul acesta! „că Mitropolitul Moldaviei și cu Episcopii fiind tineri și cu nescință de învățătură în cele bisericescă, urmăză multe ataxii și greșeli, atât în trebile cele duhovnicești cât și în orândurile cele politicești, dupe întâmplările de acum a vremilor. Drept aceea pământeni fac cerere către Luminarea să ca să se reînduiască Exarh asupra acestor Eparhii premai sus numitul proin Mitropolit Chiovias, chir Gavril“..... (Consultă documentele Mitropoliei No. 40). De și boerii mai grei ai țerei din sânge românesc protesteză contra calomnielor printr'un act solemnel, ce face onore neamului nostru, de și enumeră faptele îndeplinite și activitatea Mitropolitului Veniamin, ca mai presus de ori-ce atac, declarând: 1) că serviciile bisericescă și bisericele le-a adus la cea mai mare reînduială și podobă, care nică o-dată n'a fost; 2) că a înființat scoli, cari în nică o vreme n'a fost; 3) a tălmăcit cărți și le-a dat la tipar pentru folosul și luminarea neamului nostru; 4) că la tōte afacerile se sărguesce cu rîvnă și osârdie, ca un cinstit patriot, ca un adevărat părinte obștesc (vedi document. No. 41, archiva Mitrop.). Cu tōte acestea lucrul fiind preparat mai dinainte, fatalmente Mitropolitul a trebit să se supună și și dea dimisia la 1808, Martie 1, când boerii divaniști, fără voia lor, îl anunță că i s'a admis ca loc de retragere monastirea Slatina, dupe cererea sa. Adică s'a îndeplinit formalitatea de a putea veni la scaunul Mitropolitan Gavril Chiovias, român și acesta de neam, ca Exarh peste amendoare Principatele (vedi document. No. 42). Cu tōte acestea Mitropolitul Veniamin nu s'a dus de la

data demisieă luă, 1808 până la 1812, la Slatina, dupe cum ne spun documentele, ci și-a ales loc de petrecere monastirea Neamțulu. (A cărui beneficiat însă de veniturile monastirei Slatina, cu cărți a putut întâmpina cheltuelile imprimatului cărților în monastirea Neamțulu și persoanei sale).

Retras în monastire, a făcut abnegațiiune de sine, și-a uitat pentru moment drepturile toagălu și păstoresc, a renunțat la egoismul său și a îmbrăcat în totul și forma și realitatea unui simplu monah. Se spune de bătrâni monahi din Mon. Nămătu că adesea mâncă împreună cu obștea,—adică la trapeză cu toții monahi,—ba făcea și ascultare, servind la masă pe călugări. Atâtă umilință la un suflet așa de bine-făcător! Ocupația dilnică a sa era cititul și scrierul, traducerea, mai ales din grecesce, diferite tratate și opere de ale sănților Părinți, împreună cu meritosul Grigorie, pentru noii Români, cel Mare, și cu neobositul Gherontie. Toți acești trei erau în acele timpuri—de la 1808—1812—singurele pote fare ce mai luminau și mai spuneau, prin activitatea lor, pe tăcute însă, că romanismul nu va peri, că și va veni și lui rândul de a respira odată aerul dulce și plăcut al libertăței și independenței naționale. Lucrau la desgroparea literaturei, cărțe străbune, și imprimau deosebite lucrări de ale lor. Din acest timp avem mai multe scrieri și traducerii imprimate ca Chiriacdromiul, Orologiul, Viețile sănților etc. etc.

In fine năptea negră și învigorată începe a dispărea, dar cu umediuțul dilei vede cu durere ori-ce român Ruinele nopții furtunose, și privesce casa descoperită, jefuită, gălă, ba, spre durerea cea mai mare a familiei române, constată că nicăi măcar nu i-ău lăsat-o întrăgă, — o parte din moșia strămoșescă a casei îi este răpită cu violență! *Basarabia ni se luase la 1812.*

Dupe retragerea armelor rusești, totul trebuia să intre în starea normală, prin urmare și păstorul prin excelенță al patriei trebuia să-și reia locul său. Dacă constatăm că vre-o dată răsună ori răsplătesc Dumnezeu suferințele dreptului, apoi nicăi odată nu putem vedea mai clar acăstă bine-facere cerescă, speranța celui nedreptățit realizată, de căt în împrejurarea când a fost chemat Mitropolitul Veniamin din monastirea Neamțulu de a-și reocupa scaunul.

Maï anteiu numindu-se Domnitor în Moldova Scarlat Alexan-

dru Calimah la 1812, acesta scrie, în 6 Octombrie, Mitropolitului un pitac Domnesc, prin care îl invită a veni la scaunul său; dar mai înainte de indeplinirea acestei formalități, la 1 Octombrie, totă boerimea țărei mare și mic, într-o voce unanimă, plină de bucurie că a osit timpul dorit de a avea iarăși în mijlocul lor pe părintele obștesc, îl rögă a grăbi venirea sa între ei, prin o epistolă subscrisă de toți și în care iată ce citesc: „Obștea, ca una ce din fapte scie mai ântâi a Prea Sânției Vostre către cele sânte mai presus evlavie (care a și câștigat inimile norodului), și desăvîrșit cunoscend și sufleteștile darură a ei arătându-te întru tóte treptele duhovniceștei păstorii ce aî avut, neuitându-se la paresis (demisia) ce aî dat, care nicăci scie, nicăci cercetéză întemplierile ce aû pricinuit-o, cu căută evlavie și eu glas dator, rögă pe Prea Sânția Vostră să veniți să vă primiți iarăși scaunul, ce dupe cerere și dorința obștei te așteptă“..... Apoi la fine se citesc cuvintele: „ca unul ce ești adevărat păstor, patiot bun și părinte obștesc.....“ (Act. No. 46, Arhiva Mitropoliei).

Maî mult încă, obștea întrégă a orașului Iași, de la bătrânuл gârbovit de ani până la pruncul de la sinul mamei ce abia scie îngâna căte-va vorbe, chiamă cu foc sufletesc și cu umilință în sinul lor pe părintele și sprijinitorul lor! Daû jalbă la Vodă, a cărei conținut smulge lacrimi și din inima cea mai împietrită....; ei sfîrșesc cu cuvintele: „Ne rugăm să te milostivescî asupra nostră, ca un părinte trupesc și sufletesc, spre a aduce și pe cel duhovnicesc iarăși în scaunul Prea Sânției Sale al Mitropoliei, pe Prea Sânțitul nostru Mitropolit Veniamin, de care duhovnicesc părinte atâtă suntem noi dorîți, tot norodul spre iarăși al-avea. Cât și de părintesca bunătate a Înălțimei Tale, căci la acăstă vreme noi nu cunoscem alt părinte asemenea ca Prea Sânția Sa, om drept, fără prihană și temețor de Dumnezeu, de care mult să ne bucurăm și să ne veselim; atât de bună venirea Înălțimei Tale, cei de noi mult dorită, și eu mare bucurie așteptată, cât și de Prea Sânția Sa, prea bunul părinte, Mitropolitul nostru, căruia să-î audîm prea doritul glas al fluerului cel păstoresc imperechiat cu nemărginita bunătate“. Si sfîrșesc: „Noi nu avem alt tată și altă mamă cu părinte-că milă și cu durere de inimă....“ (Act. No. 47, Arhiva Mitropoliei).

Iată, D-lor, adevărat triumf și adevărată opinie publică! Dacă cine-va pote să aspire la ceva sublim în lumea acesta, apoi nu pote fi alt mai înalt și mai satisfăcător ostenelilor lui de căt a avea o di triumfală ca a Mitropolitului Veniamin! În urma acestora Veniamin lasă rasa de monah, ia în mâna cărja pastorală și se îndreptă spre Iași. Câte ovațiuni în cale, cătă bucurie în popor de a-și vedea pe blandul lor păstor! Il aduce în triumf; iar la bariera din Păcurari tótă suflarea Ieșană, boeră și neguțătoră, stăpână și slugă, jidovă, armenă și de tótă nația alergă spre a primi pe Părintele obștesc. De aici până în Mitropolie a fost adus prin cânturi făcute anume de protopsalți mitropoliei, prin cari și lăudaș meritele și declara veselia sérba-torescă a obștei, că iarăși le este Părintele lor! Cu tóte acestea sufletul marelu patriotic era trist, rana din inima lui nu se putea vindeca, când privea peste Prut și-și amintea că s-a pierdut jumătate din țera strămoșescă prin răpirea Basarabiei. S-a încercat printre boeră, ba și cu Domnitorul, de a reclama și a protesta în contra acestui act plin de tótă nedreptatea și arbitrarul, dar n'a putut reuși, pentru că ómenii adesea slugăresc mai mult puterea de căt dreptatea (Vedă Codrescu Uricar tom IV).

Să nu uităm că instituțiile începute de Mitropolitul Veniamin, scările laice și bisericesci, scările de musică, tipografia, erau acum în ruină, și trebuia a le restatornici sau ale face ca din nou. Deci, la 1813, se redeschide seminarul său din Socola, se începe scările publice, se numesce G. Asachi profesor de inginerie în limba română; cu un cuvânt își îndoesce zelul și activitatea sa, aşa că până la epoca Eteriei 1821, rezultatele muncei Mitropolitului Veniamin sunt pote cele mai abundente. Tóte veniturile mitropoliei erau la dispoziția cărturarilor, în atâtă în căt fórte adese se întempla ca el să nu aibă nicăi un ban al său propriu. Se spune de bêtârnă, că în multe rânduri cerându-i Mitropolitului Veniamin milă săraci, văduve și orfani, și fiind că n'avea căte odată asupra sa începea a plângă și-și dădea haina sau césoronicul său săracilor, aşa că erau nevoiți amplioații mitropoliei a-și sănătățile curând spre a-și scăde lucrurile! Tot în acest timp a reorganisat seminarul, aducând profesori din Transilvania, pe Pop, Fabian, Ioan Costescu, Ioan Mamfi și alții, a adus la perfecție tipografia, imprimând și scările istoricului și Domnitorei.

rului Cantemir; a adus protopsalț din Constantinopol, s'a desăverșit scola de psaltrichie prin Petru Lambadarul și Macarie Ieromonahul, etc. Tot în acest timp a intrat în relații și a fost introdus de către șefii Eteriei grecescă în misterele ei, dându-le tot concursul său, de sigur spre a scăpa și el și tăra de ei, pentru că trebuia să se ducă în pământul lor. 1).

Sub el, în preziņă și cu bine-cuvîntarea sa, se începe teatrul românesc, prin el și cu ajutorul său bănesc se imprimă un număr considerabil de cărți românești, el în fine și apără legea strămoșescă ortodoxă și combate cu energie instalarea unuī Episcop Papistaș în Iași. Cu un cuvînt el era Mecenatul românilor renăscînd, protectorul sciințelor, artelor, el sprijinul omenilor cărturarî — sub el Sofronie Bărbosul — fost predicator în Constantinopol la Patriarhie — român get beget — detuna ca un alt Massillon de pe amvonul catedralei Metropolitane contra abuzului și arbitrarului. Istoria Moldovei, cu deosebire de la 1803—1840, se resumă sau se identifică cu persona Mitropolitului Veniamin. Nu există față patriotic sau caritabil la care să nu-l găsești în frunte.

Isbucnind Eteria, la ceea-ce nu se aștepta încă Mitropolitul, pentru că nu sosise data destinată, a trebuit din nou ca totă mișcarea literară să se suspende. Morteala neașteptată a Domnitorului din Valahia a precipitat lucrul. Apoi planul era ca armatele eteriste să trăcă repede prin Principate și să se ducă în Grecia, sau măcar peste Dunăre, și acolo să fie teatrul resbelului; iar aî noștri, Români cu Tudor Vladimirescu în frunte, să se declare autonomi și liberî de orî-ce guvernămînt străin. Întemplarea însă a adus lucrurile din contra. Austria nu-î convenea crescerea și desvoltarea Românilor, iar unirea lor nicî o-data. Rusia nu voia a accepta liberarea popoarelor din imperiul Tur-

1) Mitropolitul Veniamin, stînd în contact amical cu toți Greciî învîțați din Moldova, a fost introdus în misterele Eteriei încă de pe la 1805, pentru că el însuși confirmă o societate secretă, în care în realitate se adunau banii pentru Eterie, iar în formă avea menirea unei societăți de ajutor mutual. (Vezi document mitropoliei, în Arhiva ei. Apoi relațiile lui cu Capodistria, cu Alexandru Ipsilant, cu Mitropolitul Grigorie Irinopolie etc., toate dovedesc că scia forțe bine scopurile conducătorilor revoluției și data începerii. (Vezi documentele din ist. mitropoliei Moldovei din anul 1821).

cesc, de cât cu numele, ori mai propriu a-și schimba stăpânul ori a le încorpora.

Români însă înțelepți în politica lor, adică oportuniști în ceea ce privesc politica dilei, hotărîți însă în principiu de a urmări independența și unitatea lor de rasă, preferă momentat a sta sub suzeranitatea Portei și a se elibera de o cam dată măcar de guvernământul fanariot, de cât a indura protectoratul Rusiei, dupe care ușor era a-și urma o ocupare perpetuă.

De aceea totă lumea românescă a rămas extasiată și ca coprinsă de un tremur nervos, când audî de o-dată că Ipsilante a trecut Prutul și că Eteria a isbuosit. Domnul din Moldova și el fuge în Rusia și lasă guvernământul țărei în mâna Mitropolitului și a boerilor. Dar fiind că Turciî erau înscințați că Mitropolitul Moldovei era Eterist, de și el în formă protesta și se lepăda, de frică spre a nu fi surprins de armatele turcescă ce veneau în graba cea mai mare spre Iași, dupe ce nimicise pe Eteriști la Galați la 22 Februarie, dupe ce înceinge sabia lui Ipsilante în biserică sfintilor Trei-Ierarhi, séra spre 23 a anului 1821, când, dupe cum se exprimă el: „fără de legile noastre au înordnat arcul Dumnezeastei urgi, și l-au gătit pe el și într'ensul au gătit vasele morței, ca un trăsnet din ceriū a cădut peste ne-norocita țara acesta cumplita răsvătire a grecilor”..., apoî dupe ce descrie jafurile, miseriile, uciderile și furturile, mai ales din Iași, declară: „Intr'o aşa înfricoșată privelisice am dat și eu dosul urgiei și am trecut peste hotar într'o căruță prostă, împodobit peste obraz cu un brău de lână și eu o manta nemăscă îmbrăcat și cu o pălărie pe cap. Ticălosul om ce nu-și închipuesce ca să-și apere viață; și am ales loc de tristă petrecere satul Colincăuți. Fiște care vestire din jalmica patrie 'mî adăoga rană în suflet și părăie de lacrimi în ochi.... Numai cititul și tâlmăcitul cărților 'mî mai dedea prilegiu de puțină alinare“. (Precuvîntarea la Ist. scripturei Vechiului testament în III volume, imprimată la 1824).

Dupe ce a trecut în Basarabia a cerut permisiunea episcopuluî loculuî, și prin el de la Sinodul rusesc și Impératul de a-î permite să stea la Colincăuți, una din moșiiile mitropoliei Moldovei. Peste Prut cât a stat, a purtat fórte regulat corespondență, atât cu boerii fugiți în Cernăuți, cât și cu cei din Iași, ce staă în

relațiuni cu pașa de Ibraila și cu Pórta; apoi cu boeri din Chișinău și în fine cu boeri din țera Muntenescă, cără se refugiase în B.ăsov cu mitropolitul lor Dionisie¹⁾.

Centrul tutulor afacerilor politice era figura mărăță a mitropolitului Veniamin. Tot ce făceați patrioți său proiectați să facă, trebuia mai întîi să se consulte cu el, și comunicați tot ce cugetați să face prin agenți secrăți, cărora le răspundeau cu multă rezervă și prudență, altă-dată chiar enigmatic. Totuși îl considerați ca singurul în stare să ținea unirea între patrioți, cără erau divisați în trei tabere mari. Era plin de experiență și cu mai mare greutate în afară de țera, de aceea nimică, dar nimică nu s-a făcut în timpul Eteriei fără el. Multe intrigă de partite a sfârmat, mai ales ale aspiranților la domnie, și mult a contribuit la alegerea de domn țrei în persóna lui *Ion Sandu Sturdza*. Tote intrigile de partite între boeri, tote scirile gazetelor europene, opiniiile politice asupra țrei din partea Puterilor, ingerințele străine, jafurile și a eteriștilor și a armatelor turcescă, mai ales ale ianicerilor, uciderile, violările, turcirile românilor prin amenințarea iataganului ianiceresc, arderile, sclăvile, tote într-un cuvînt î se raporta prin Bucșănescu, Isaia arhimandritul, Paharnicul Enuță și Vornicul Negel, fratele său etc. (Acăstă corespondență nu s-a păstrat în arhiva Mitropoliei de Iași).

Este de o valoare neprețuită acăstă corespondență particulară, pentru că dă adevărată lumină asupra faptelor timpului și zugrăvesc în chipul cel mai fidel simțul patriotic de care era predominat mitropolitul Veniamin. În acăstă corespondență numai nu se păstrează un număr foarte mare de fapte, pe cără nu le-am putea scrie de aiurea, și cără ne istorisesc realitatea terorei însăși - tătărești ce a suferit pămîntul românesc din cauza Eteriei grecescă! Să notăm că pe timpul năvălirei eteriștilor la Iași și venirea armatei turcescă, serviciile Dumnezească din tote bisericile se suspendase (vedă Documentele Mitropoliei).

Plinindu-și timpul răutatea să și scăpând Români de durere și necaz, a trebuit ca iarăși totul în țera să se începă de a-capul. Era tot pustiire, ruină, jaf și nesiguranță; resturile de vag-

1) Să se consulte tote relațiile cu mitropolitul de la 1821 până la 1822 Octombrie, existente în arhiva mitropoliei Moldovei.

bondi turci, greci, arnauți, sérbi și bulgari, de toate națiile, cățări putut a se îndosi în munți și monastiri, și au putut scăpa de sabia turcilor, său prefăcut în tabere sistematice de tâlhari și bandiți (vedă Documentele Mitropoliei 1).

Dupe ce său numit Domnul Român în Principate, Ioan Sandul Sturdza în Moldova, pe dată Mitropolitul Veniamin a fost însărcinat de Domnitor după cum singur ne povestesc că: „Astăzi, 12 Iunie 1822, său făcut și nouă cunoscută mila Dumnezească, că după furtuna cea primejduitoare de 16 lună mai bine, său descoperit însemnarea și ca un angel vestitor de bucurie a venit și nouă carte de la I-a Iunei curgătoare, cu vestirea de rânduirea Domnului Moldovei, prea bine cinstitorul de Dumnezeu înălțat

1) Cu acăstă ocazie, mulți dintre străini și pămâneni de prinși la arme, după evacuarea tărei de armatele turcești, ne mai voind a pune mâna de cörnele plăgădui, au crezut mai ușoră arta haiducescă și așa său format în grupe mai mulți din foșii Eteriști, și au format bande de hoți. Între haiduci timpului acestuia, întâlnim și pe cunoscutul bandit Petrarul, pe care prindându-l poterile formate în totă terra spre a stârpi tâlhăriile și a restabilii siguranța publică, întâlaim și pe Petrarul prins și condamnat la spânzurătoare. După o veche datină și la noă la Română, Domnitorul ierta de pedepsă pe condamnat dacă intervinea Mitropolitul tărei, sau și veriofată care să declare că îl ia de bărbat. Cu Petrarul se întemplată așa: Mitropolitul Veniamin îl cere de la Sturdza și Domnul îl grațiază de moarte și îl dă. Atunci Mitropolitul Veniamin spre a putea excita și aprinde în Petrarul simțul de umanitate și de moralitate și a-l reface din tâlhar în om onest, îl ia pe lângă sine, îl face comis, ba încă și perdegiul său, așa că cine venea dintre boeri spre a-l vizita pe Mitropolitul și dădea eu ochii, la ușa Mitropolitului, de Petrarul, rămânea nîmit și încrémentat de spaimă. Dar Mitropolitul eurând se adresa către visitatorul său și îi dicea: „nu te teme, arhon, că acum Petrarul este fiul meu.“ Cu totă încercarea Mitropolitului, natura stricată a Petrarulu nu s-a îmbunătățit. Într-o bună dimineață, când Mitropolitul Veniamin pleca spre Monastirea Slatina și lucește și pe Petrarul eu el ca comis, fiind timpul de primăveră și ieșind la câmpul larg și la codri înverditi, se dice că Petrarul apropiindu-se de ferestre caretel, adresă Mitropolitului cuvintele: „Rămăși sănătos“ Înalt Prea Sântite, dădu pintenii calului său apri și voinic și se îndreptă spre codri, de unde nu-l mai vădu nimeni, de căt în spânzurătoare. Când a fost prins și a duoa-óră, pentru că era teroarea străinilor și mai ales a jidovilor, au fost executat. Se dice că Mitropolitul Veniamin l-a cerut și a duoa-óră de la Vodă, dar n'a reușit, pentru că boerii cu toții său pretinsă fi spânzurat spre a scăpa de teroarea lui.

Ioan Sandu Sturdza V. V. dintre boeri Patriei noastre, înnoindu-se și acest pronomion al ei care mai de două vîcuri era pierdut.“ (Insemnarea la pag. 348, tom. I a Iсторiei Scripturăi Vecheiului testament, Iași 1824).

Mitropolitul Veniamin însă întârzie de a se reîntorce la scaun, pentru că voia a regula cestiunea averilor Mitropoliei Moldovei ce avea în Basarabia; poporul însă nerăbdător, îl rögă și îl reclamă chiar de la Domnitor, daă alarmă la Vodă, și cer cu insis-tență a le aduce între ei pe milosul și dănicul lor părinte, pe protectorul nevoieșilor.

Pentru ca acăsta a duoa invitație să aibă o mai mare influență asupra nobilulușii suflui, (strigătul unanim al poporului,) Domnitorul îi alătură și jalba obștei târgului Iași, subscrisă de toate breslele, cari cereau cu căldură Mitropolitului să vină în mijlocul lor, la scaunul său.

In fine Mitropolitul Veniamin se reîntorce la Iași în toamna anului 1822. De acum lucrăză în unire cu Domnitorul trei, Ioan Sandu Sturdza, cu care are amic intim încă înainte de a fi Domn, și pe care în multe împregiurări îl ajutase. Cea înteiș trébă ce a puș amânduoși la cale a fost înlocuirea Egumenilor greci de pe la monastirile dispuse închinate cu Egumeni români. La săvîrșirea acestuia fapt a contribuit mult și convingerea Portei că baniș din veniturile acestor monastiri au alimentat puternic mișcarea Eteriei. Dupe aceea o nouă organizare a trei a înălăturat pe străini numindu-se numai români. Iar Mitropolitul în special alina prin daruri și mile suferințele poporului ce indurase într'un mod barbar și nemilostiv furtul și jaful Eteriștilor; terorea, cuțitul, sabia, uciderile, urgia și spaima Ienicerilor și a armatei turcescă destrăbălate. S-ar putea aplica forte nemerit versurile lui Virgil Eneid, (cart. III-a, vers. 2.) *Et campos ubi Troja fuit, la ruina in care a lăsat terra românilor Eteria.*

Sunt forte pătrundătoare de inimă, sfășietoare chiar aflarea și împărtirea unora din lucruri furate de Eteriști și Ieniceri, și dintre cari unele reluându-se de la jefuitori, când au eşit din oraș și depuse spre păstrare în biserică Mitropoliei Stratenia. (Vedî Documentele Mitropoliei Moldovei din 1821). De la finele secolului trecut biserică Stratenia, vechea Mitropolie zidită de Anastasia, Doma lui Ioan Duca, era crăpată de cutremur și descope-

rită prin ardere și cu totul deteriorată, aşa că la 1821 a putut fi fără potrivită de a servi pentru magaziș sau deposit lucrurilor furate, pentru că era asigurată de jaf. Aici se aduna poporul de tótă mână dîlnic spre a-și cunoșce și a-și relua măcar unele din obiecte ce i s'a putut scăpa de foc și furt.

Curând Mitropolitul vădend trista stare a tuturor instituțiilor sale, productul ostenelelor timpului trecut, în ruină și paralisate de vîforul ispitelor la cari au fost expuse, s'a cugetat a le restaura, de și acum era fără greu. Profesori greci fugise, cei români se retrăseseră în munți și monastiră, elevii se împăraștesc pe la casele părintesci, tipografia i se distruse, oamenii literați fugise fie-care unde putu a-și găsi adăpost și a-și asigura viața. Moldova și mai ales orașele și capitala Iașul erau pustiū de oameni. Cu tótă acăstă stare de jale, Mitropolitul se încuragiază, chiamă pe refugiați din nou în jurul său, pe mare și mic, pe boer și pămâneni, și-i invită prin sfatul său impunător și credut de a-și relua fie-care activitatea sa.

Spre a putea mulțamă dupe vrednicie lui Dumnezeu că a scăpat țera și din acăstă cumplită urgie, a conceput planul împreună cu Domnitorul țerei de a rădica din temelie o catedrală mărăță și frumosă, care să fie în adevăr fala neamului românesc și o jertfă plăcută lui Dumnezeu! Am întâlnit notițe de un plan de catedrală încă de pe la 1826, făcut dupe modelul bisericei Sântei Sofiei din Constantinopol. (Vedî Documentele din archiva Mitropoliei).

Idea dar de a zidi o nouă catedrală metropolitană prinde rădăcină în sufletul nemuritorulu Veniamin și a Domnitorulu român Ioan Sandu Sturdza. De aceea la 8 August 1826 se dă un hrisov prin care Domnul și Mitropolitul fac apel la tótă boerimea și suflarea românescă, de a contribui fie-care dupe puțință spre a se zidi o altă nouă Mitropolie, „căci cele duoă în cari astăzi se mărginesc acăstă sfântă Mitropolie sunt pe lângă vechime mică și stricate.“

Spre a se putea realiza cu urgentă planul, însuși Domnul contribue cu suma colosală pe atunci de 83.995 lei, adică cu jumătatea sumei totale. Pe când se realiza acest plan prin contribuții bene vole, pe când Mitropolitul își aduna în giurul său ca cloșca puii să sub aripă și a-și relua avântul spre desvoltarea activităței

naționale, fatalitate și iar fatalitate! Vremile din noū iarășii se înăspresc. Nordul Europei se posomorăse, și neliniștea, nesiguranța predomină din noū sufletele Românilor și astfel toate proiectele sunt paralizate în începutul lor.

Ocupația rusescă iarășii, învăjbiri între noroade, învăjbiri între cetăți, învăjbiri între cei de un neam!

Domnitorul român este mazilit și o administrație rusescă de la 1828 până la 1833 este stăpână pe destinele Românilor! Iarășii nenorocirii, iarășii persecuției, iarășii refugiari și chiar exilari. Téra Românilor ia fisionomie rusescă. Angarii nesfirsite, biruri înmulțite, silnicii câte-să poată mintea închipui, lipsă, fómete, bôle și chiar ciuma distrugătoare au sfăiat cu necruțare pămîntul românesc. Dar de astă dată Mitropolitul Veniamin nu-să părăsesce scaunul, ci îndură cu bărbătie, ca un părinte comun, necazul și neajunsurile timpului! De la 1822, când s-a întors de la Colincauți și până la 1833 a lucrat pentru biserică și școală cu aceiași ardore și devotament de care era inspirat de la început; dar fructul muncei sale este fără mult întrerupt, paralisat chiar de impregiurări; de aceea cred că aștăzi trecut puține dile când să nu fi vîrnat șiruri de lacrimi, privind la nestatornicia și nenorocirea patriei sale.

Cu toate greutățile, avem și din acest timp fără multe imprimate cu caracter bisericesc și național, unele ale sale, altele ale altora.

Mitropolitul Veniamin protegia și contribuia cu bani nu numai pentru desgroparea literaturii naționale, dar și acelor antice romane și mai ales grece. Așa a subvenționat bărbății erudiți ca pe Vardalah, Lévide și alții spre a comenta și publica seria operilor sănătorilor părinți ai bisericii ortodoxe.

Trecând și de astă dată furtuna și atmosfera politică liniștindu-se și cu modul aceea facându-se lumină clară pe orizontele plăcut al terei noastre bântuit de atâta dezastru, Mitropolitul Veniamin revine din nou asupra ideei sale de a ridica cu propria sa cheltuială o nouă catedrală Mitropoliei Moldovei, pe locul vechei biserici metropolitane Stratenia. De astă dată, ajutându-ă Dumnezeu, ideia devine realitate. În 1833, la 3 Iunie, pune prima piatră fundamentală a edificiului ce stă astăzi mareș sprijină și lauda Românilor. Venind toate cele politice la loc, se numește

iarăși Domn pămîntean, la 1833, Mihail Sturdza și împreună cu el Mitropolitul Veniamin conlucra la consolidarea învățămîntului național, ca suflet a acelor bărbați patrioți ce l-au secundat; contribue la înființarea Academiei Mihăilénă, ce ramplasa ori înlocuia Academia grăecă, desvoltă scăola din Trei-Ierarhi a lui Vasile Lupu, reorganizează Seminarul din monastirea Socola și înființează mai multe scoli ținutale în diferite orașe ale țării, îmboğățește tipografia și tipăresc neîntrerupt o serie de scrieri românesci. Tote aceste institute, ce-și au ființa lor până astăzi, exceptând tipografia, își dătoresc existența lor acestui mare prelat și exemplar patriot.

Să nu uităm că și de la 1828 până la 1833 tot el a fost centrul și sufletul patrioților, ca și de la 1821—1823.

In fine continua în pace și finisțe păstoria sa și sprijinirea Bisericei și țărei până la 1842, Ghenarie în 28, când iși dă demisia sa pentru tot-déuna și se retrage spre finisțe și petrecerea restului vieței sale la monastirea Slatina. Impresia ce a făcut în tot poporul vestea, ce s'a transmis ca un fulger, ne-o descrie fără fidel un contemporan N. Istrati: „In mijlocul acestor indeletniciri a arhipăstorit Veniamin până la 28 Ianuarie 1842, când din cuvinte încă publicului necunoscute, dându-și demisia se retrase la monastirea Slatina. Câtă însemnatate și înțuire avea Veniamin în țără a cărui vedeat cursul a trei dile, în cari a împărtit bine-cuvîntarea de pe urmă la fișii sufletesci. Nu era boer, ori văduvă, ori mi er căruia să nu fi fost Veniamin botezător, cununător, ajutor sau bine făcător; de aceia trei dile un rîu de omeneț trecea necurmat prin apartamentele sale, udând mâna bine cuvenitătore cu lacrimi de dure și de recunoșință. Retragerea sa era un eveniment, și îngrijindu-se de o demonstrație a poporului, s'a luat măsură ca să purce lângă din Iași năptea. Mult a umat pelerinagiul creștinilor la Slatina, cari a cercetat pe proin Mitropolitul carele nu continea ca și mai înainte a împărțit banii, până și stătătele sale între acei ce le cereau, și și-a consfințit timpul său la rugăciuni și scrieri”.

De și de o constituție sănătosă, totuși clima cea aspră a muntilor, viața lui schimbă și în anii înaintați, să a încheiat pe pămînt la 18 Decembrie 1846, și-a dat sfântul său suflet în brațele iubitului său arhidiacon Meletie Istițate, atunci arhimandrit și

egumen monastirei Slatina, pentru că Mitropolitul Veniamin înainte de mórtea sa îmbrăcăse schima de megaloschim sau pu-stnic și era sub ascultare.

In testamentul său, care este unic, cap de operă în felul său, se citește ultima implorare a ceriului ce o face cu durere de inimă pentru neamul său: . . . „Așa dar și eu smeritul și păcătosul, fostul Mitropolit al Moldovei Veniamin Costache, supus fiind ca om legei muritorilor, și prin urmare în fiește-carele minut aşteptându-mă mutarea din lumea acăstă vremelnică și amăgitore, din adâncul inimiei, cu nevrednicie strig către Domnul: Să se reverse îndurarea sa asupra acestei creștine țără, să fie neadormitul său ochiu în totă vremea priveghetor ca să impărețescă în voia sa, să sporescă dragostea aprópelui și să înflorescă creștinătatea spre măntuirea omenilor și spre lauda lui. Auđi-mă milostivul Dumnezeu ruga mea, nu întorce fața ta de la mine . . .“. Milostiv în totă viața lui, de și a dispus de sume colosale, n'a avut la mórtea lui nicăi măcar o sumușoră pentru a fi îngropat; de aceea obligă prin testament pe Meletie Istrate a'l înormența: „Fiind că nu am nicăi o avere sau bană din care să se pótă înțepina grijele trebuitore, dupe rânduiala bisericei, pentru mult păcătosul meu sunfet, las asupra fiului meu Meletie Istrate ceasornicul din sin ce 'l-am lângă mine de aur cu duoé lanțuri iarăși de aur. . .“

Memoria veterum renovandum

Acesta-i Mitropolitul Veniamin, tip de prelat în Biserica lui Christos, model de păstor național, vrednic servitor, milostiv, îndurat și lesne ertător!

Exemplu de Român !

Trăiască Majestăților lor Regele nostru Carol I și Regina noastră Elisabeta !

Trăiască Inalt Prea Sfințitul nostru Mitropolit și Primat al României Iosif Gheorghian !

Trăiască D. Ministrul de culte și instrucțiune publică D. D. A. Sturdza !

Trăiască corpul profesoral al Seminarului !

Citirea acestei disertațiuni a produs în întreg auditorel o viue emoțiune, și D. ministrul Sturdza a mulțamit D-lui Erbicénu prin următoarele cuvinte :

*Prea Sântă Părinți,
Onorați auditori,*

Cred că și D-vostră ca și mine sunteți adânc mișcați de cuvântarea D-lui profesor Erbicénu, și că încuviințați să mă fac ecoul acestei emoțiuni, mulțamind D-sale călduros pentru acăstă cuvântare.

Cred, tot-d'o-dată, că simțim iarăși cu toții necesitatea de a ne lămuri, pentru ce cuvântarea D-lui Erbicénu a atins atât de mult inimile noastre. Necessitatea acestei lămuriri este chiar o datorie sufletească, fiind că e bine să clarificăm în noi simțiminte înalte, când ele se produc, pentru a le infinge adânc și a le întări puternic în sufletele noastre.

Voi încerca să fac acăstă lămurire în puține cuvinte.

D. Erbicénu a desfășurat dinaintea noastră tabloul adevărat și viu al miserilor, al umilințelor, al pericolelor prin cari patria noastră a trecut, și cât era atunci de greu, pentru bărbatul cel mai pregătit și mai decis, a lucra și a făptui pentru țără și instituțiunile ei.

Când am audit pe D. Erbicénu înșirând unul după altul evenimentele patriei din antecâea jumătate a secolului actual cu elocința străbătătoare a adevăru lui, un fior rece ne-a pătruns pe toții. Transportându-ne pe acele timpuri, fiecare ne întrebam : cum aș mai putut părinții noștri trăi și suferi fără a-și perde speranța, că va veni o-dată diua mântuirei și pentru noi ? Dar fiecare diceam tot-d'o-dată : Ce caractere admirabil oțelite, în cât nimic nu putea nici să-i atingă, nici să-i incovioie, și ne vedeam pătrunși de o duiosă recunoșință către acei bărbați, cari au purtat o viață plină de abnegație și plină de curagiu, pentru a nu desnădăjdui și a sta în picioare, credinciosi țerei, credinciosi poporului, credinciosi neamului, credinciosi serviciului lor.

Mare ne apare figura Mitropolitului Veniamin, când el, arhipastorul iubit și venerat al țerei, fugă într-o cărucioră, schimbăt în alte haine, și ducând cu deșul numai cărțile bisericesci, cu a

cărora prelucrare el se mângâia și cu a cărora publicare el speră să întârsească în credință pe turma sa cea cuvenitătore. Mare ne apare figura acestui sfânt bărbat, de câte ori îl vedem în marea furtunosă a greutăților, ce se grămădeau și se măreau necurmat, înțotând ca un vitéz, cu inimă tare și cu sufletul senin, pentru a ești la liman, spre a aduna iarăși în giurul său pe compatrioți său, împrăștiatți de vijelie, dar cări în nișlocul ei se uitau numai spre dênsul ca la singura stea lucețore.

Stăm plină de mirare la istorisirea faptelor petrecute la noi înainte de 50 de ani, și ne întrebăm: cum de patria noastră nă perit cu noi cu toții, cum ea a putut străbate atâtea greutăți, învinge atâtea pericole, și ajunge în fine la pozițunea de astăzi, încongiurată de respectul și increderea lumei întregi, la pozițunea de astăzi, la a cărei realizare nici nu visau măcar luptătorii de atunci!

Stăm plină de mirare și ne întrebăm: cum s'a putut săvîrși acest lucru de un popor mic, greu atins de săgețile inveninate ale inamicilor săi și slabănoșit de multe și crâncene lupte. La această întrebare nu e alt răspuns, de cât un răspuns creștinesc: Nu mai îndurarea și puterea lui Dumnezeu au săvîrșit acesta minune, când el a vîdut suferințele poporului și credința bărbătilor cări l conduceau. Când privim lăsrurile astfel, atunci înțelegem desperarea strigătului acelor cetăteni, cări de 2 ori au chemat pe mitropolitul Veniamin să și reia scaunul arhipăstoresc, de unde-l isgonise urgia, ce se revîrsase sub diferite chipuri asupra țărei. Acest strigăt și astăzi e pătrundător pentru noi. De aceea lacrimi s'au ivit în ochii noștri, când am audit cum mitropolitul, măhnit și amărât, "și-a luat de la mic și de la mare, de la sărac și de la bogat, diua bună, pentru a se retrage, el, cel mai puternic și cel mai venerat Chiriarh al Moldovei, ca un simplu călugăr în fundul munților, punându-se acolo sub ascultarea unuia din ucenicii săi, dând astfel tuturora, celor ce trăiau atunci și celor ce trăesc astăzi, un exemplu mare și admirabil de lipsă de mandrie omenescă, un exemplu mare și admirabil de abnegație creștină.

Am fost mișcați de cuvenitarea D-lui Erbicénu pentru că D-sa în mod simplu, dar adevărat, a desfășurat dinaintea noastră tra-

gedia trecutului nostru, în care Mitropolitul Veniamin era întâia și mărăța figură.

Am fost adânc mișcați de acea cuvântare, pentru că la imaginea trecutului se arăta cugetăre năstre imaginea presentului, și ca plină de grele încercări și ca inconjurată de mari pericole.

Atunci, în întâia jumătate a secolului actual și până mai târziu, înainte în a doua lujumătate, stam striviti și umiliți de inamicii noștri. Pași și generalii străini dispuneau de sora noastră. Părea că ori ce resuflare liberă, proprie a noastră, încetase. Eram ca niște desmoșteniți, cari bătea că ca cerșetorii la ușile străine, cerând ce era necontestat, dreptul nostru, cerând să nu mai fim jefuiți și călcăti în picioare, să fim lăsați în pace ca să ne căutăm noi însine de trebile noastre.

Astăzi stăm în picioare, dezvoltându-ne într-o totale dupe pice-pereia noastră, stăpânii pe destinele noastre, necesari echilibrului și păcii europene, necesari în neatârnarea și independența noastră, dezvoltării culturale ale Orientului european, respectați de cei mari, priviți cu incredere de toți.

Ieri eram necunoscuți și neînsemnați, astăzi suntem cunoscuți și avem o însemnatate. Ieri sora noastră atârna de sora altuia, astăzi atârnăm de noi însine. Dar tocmai de aceia, pentru că avem o însemnatate, pericolele de astăzi nu pot fi mai mici de cât cele de ieri, și trebuie să ne pregătim pentru a le putea învinge și pe denele.

Astăzi se aplică la noi, mai mult decât ori și când dicțoarea populară: Cum tăi-așterne, așa te vei culca.

Cum trebuie să ne așternem?

Așternutul poporelor constă din două pături, una a prezentului și alta a viitorului.

Pătura prezentului e formată de totă acea activitate, care se ține de bunurile materiale. În cele ale Statului voiu aminti — căile ferate și șoselele, posta și telegraful, financele Statului și instituțiile de credit, administrațiunea și justiția.

Pătura viitorului e formată de cele două mari instituții de Stat — de biserică și de școală.

Biserica și școala pregătesc viitorul țărilor și poporelor. Ele formeză generațiunile viitoare, întărindu-le inimile pentru a nu se abate din calea adevărului și a virtuței, oțelindu-le voințele

spre gândirî și fapte bune. Ele formeză cetăteni viguroși, patrioți, gata a se jefui pentru binele comun, gata a lupta din convinsere și cu curagiș pentru apărarea căminului părintesc.

De aceia trebuie ca cu toții — cetăteni și guvern, învățători și elevi — să punem totă stăruința pentru ca biserică și școala să fie la înălțimea lor. E o necesitate a asigurării viitorului nostru ca școala românescă să fie în adevăr și în realitate ca școalele țărilor celor mai culte.

Aci trebuie să fie punctul cardinal al năzuințelor noastre. Nu e de ajuns a ne pregăti pentru present, trebuie să lucrăm astfel, ca viitorul să nu pericliteze munca celor cari nu mai sunt printre noi, munca noastră proprie.

In nenorocir omul se întâresce. La amintirea lor și a silințelor ce să-a dat pentru a scăpa de dênsa el se îmbărbătează.

Acesta este simțimentul care 1-a produs în noi cuvântarea D-lui Erbicénu.

Fie ca prin biserică și prin școală să ajungem și noi, ori cât de mici suntem, a fi tarzi prin simțurile înalte, desvoltate binelui, închinat patriei ce ne unesc pe toți în munca comună a îndeplinirei conștiințiose și credințiose a datoriilor noastre pentru dênsa; să fim tarzi prin aceste simțiminte și faptele cari vor derunge dintr-ensele, pentru ca să putem exclama și noi precum a făcut-o mai deunădî un mare om de Stat, dicând: Nu mă tem de nimene de cât de Dumnezeu, căci în contra omenilor am virtutea și devotamentul întregiei națiuni, care la ora pericolului va sta ca un singur om pentru a apăra mărirea și tăria patriei.

Acesta e țelul spre care numai biserică și școală ne poate conduce. Tote năzuințele noastre trebuie să tindă ca ele să ne asigure cetatea cea fără și neinvincibilă a inimilor noastre.

Dupe terminarea acestor discursuri, său ridicat tuastură căldurose în sănătatea M.M. L.L. Regelui și Reginei, a I.P. S.S. Mitropolit Primat, a Președintelui consiliului Ion C. Brătianu, a Ministrului de culte și de instrucție Dimitrie Sturdza.

D. deputat Vilner a felicitat pe Prea Sânțitul Director al seminarului pentru buna îngrijire ce pune la

desvoltarea acestei scoli. In fine D. profesor Georgian a mulțămit D-lui Ministrul de culte și instrucțiune, în numele corpului profesoral al seminariului, pentru bună-voință ce a avut nu numai de a asista, ci de a lăua o parte de inimă la acăstă serbare scolară și religioasă.

